

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ

**ШУҲРАТ СИРОЖИДДИНОВ,
ГУЛНОЗА ОДИЛОВА**

БАДИЙ ТАРЖИМА АСОСЛАРИ

Монография

Тошкент
«MUMTOZ SO‘Z»
2011

УДК: 821.512.133

ББК: 83

Масъул муҳаррир:
Профессор О.М.Мўминов

Такризчилар:
Филология фанлари номзоди, доцент Н. Қамбаров;
филология фанлари номзоди, доцент И.Ғафуров

ББК: 83

С60

Сирожиддинов, Шухрат.

Бадий таржима асослари / Ш.Сирожиддинов, Г.Одилова;
масъул муҳаррир О.М.Мўминов; Ўзбекистон Давлат жаҳон
тиллари ун-ти, - Т.: MUMTOZ SO'Z, 2011. - ? б.

И. Одилова, Гулноза.

УДК: 821.512.133

ББК 83

Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети Илмий кенгаши
(2011 йил 26 май, 10-сон баённома) томонидан
нашрга тавсия этилган

ISBN 978-9943-398-45-0

Сирожиддинов Ш., Одилова Г., 2011
«MUMTOZ SO'Z», 2011

КИРИШ

Ҳар қандай бадиий асар ўзига хос таъсир кучига эга. Миллий адабиёт ўз сарҳадларида эмас, балки бошқа халқлар адабиётига ҳам таъсир ўтказиб, ўз изини қолдира оладиган, яъни коммуникатив мулоқотни таъминлайдиган воситадир. Адабиётлар ўзаро мулоқотга киришганда бири иккинчисининг ривожига, бойишига хизмат қилади. Адабиётлараро ўзаро таъсирнинг ёрқин ифодаси таржимачилик соҳасида кўринади. Таржима воситасида адабиётлараро ўзаро мулоқотни таъминлаш бугун жаҳонда глобаллашув жараёнлари кескинлашиб бораётган бир даврда, айниқса, ўзбек таржимонлари олдига муҳим вазифаларни қўяётир. Ўзбек адабиёти қадим тарихга ва ўзининг жаҳон бадиияти хазинасига муносиб улуш бўлиб қўшилишига арзирли ноёб намуналарига эга. Замонавий ўзбек адабиёти ҳам ўзининг бугунги ютуқлари билан Шарқу Ғарб минтақаларида ўз мухлисларини топишига шак-шубҳа йўқ.

Маълумки, ўзбек тилига хорижий ёзувчи ва шоирларнинг кўплаб асарлари таржима қилинган ва қилинмоқда. Рус адабларининг ижодларини бевосита таржима қилиш йўналишида катта тажриба тўпланиб, муайян мактаблар шаклланмоқда. Бироқ, Ғарб тилларидан бевосита ўзбек тилига ёки аксинча, ўзбек тилидан тўғридан тўғри Ғарб тилларига таржима қилиш жараёнлари ниҳоятда суст кечмоқда. Назаримизда, ўзбек тилидан Европа ва Шарқ тилларига таржима қилиш ишларини ҳар томонлама рағбатлантириш, кўз очган таржималарнинг чуқур таҳлилини мунтазам амалга ошириб бориш, бошловчи таржимонларга бадиий таржима назарияси асосларини ўргатиш, улар учун йўл-йўриқ ва тавсиялар ишлаб чиқиш долзарб вазифадир. Зеро, Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг ўтган давр мобайнида ўзбек адабиёти намуналарини бевосита чет тилларга таржима қилиш орқали халқимизнинг бой маънавий меросини хорижий элларда тарғиб этиш, унинг бадиий юксак, чуқур инсонпарварлик ғоялари билан суғорилган адабиёти билан жаҳон халқларини ошно этиш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилмоқда.

Президентимиз Ислам Каримовнинг “Юксак маънавият – енгилмас куч” асарида бу масалага алоҳида тўхталгани юртимизда бадиий таржима ишларини янада жонлантириш, бевосита ўзбек тилидан чет тилларга мумтоз ва замонавий адабиёт намуналарини

таржима қилиш ишларини янги босқичга кўтаришга бўлган жиддий эътибор ифодасидир. Бу, ўз навбатида, ўзбек таржимонлари ва ноширлари олдига бир қанча масъулиятли вазифаларни амалга ошириш талабини қўяди.

Биринчи долзарб вазифа ўзбек адабиётини бевосита Ғарб тилларига ўгириш ишларини ривожлантиришдан иборатдир. Бу соҳада ўзбек таржимачилик соҳасининг ютуқлари ҳали санокли бўлса ҳам, охириги йилларда бу йўналишда ўзини синаб кўраётган ижодкорларнинг интилишлари қувонарлидир. Соҳани ривожлантириш ишларига Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг бош-қош бўлаётгани яқин келажакда мамлакатимизда бадиий таржима ишларининг жиддий ўнгланишига умид уйғотади.

Иккинчи муҳим вазифа таржима танқидчилигини кучайтиришдир. Маълумки, таржима бадиий асарни қайта яратишдир. Таржима аслиятдаги муайян эстетик юкни юқори савияда бериши, шу билан бирга унинг кадр-қимматини тушириб қўйиши ҳам мумкин.

Таржима танқиди таржима сифатини, унда аслият ғоявий эстетик ва бадиий ўзига хослигини таъминлаш даражасини, энг асосийси таржимон маҳорати масалаларини ўрганади. Таржимон ва танқидчининг самарали фаолияти уларнинг таржима назарияси ва амалиёти бўйича қай даражада билим ва малакага эга бўлишига боғлиқ.

Мазкур монография бадиий таржима назарияси асосларини яратишдаги илк уринишлар самараси сифатида қабул қилиниши мумкин. Зеро, ўзбек таржимачилигида шеърӣ таржима бўйича махсус адабиёт ҳалигача яратилмаган эди. Китобда таржима назарияси ва амалиётига оид жиддий тадқиқотлар олиб борган забардаст олимлар Л.Бархударов, А.Федоров, А.Попович, В.Виноградов, В.Комиссаров, Е.Бреус, Н.Пелевина, Ю.Катцер ва А.Куниининг дарслик ва ўқув қўлланмаларида илгари сурилган концепциялар ва услубиятдан ижодий фойдаланилди.

Монография икки қисмдан иборат бўлиб, назарий ва амалий қисмлардан ташкил топган. Унинг биринчи қисми, филология фанлари доктори Шухрат Сирожиддинов томонидан ёзилган бўлиб, унда бадиий таржиманинг ўзига хос хусусиятлари, таржимон вазифалари, таржима моделлари, бадиий таржима усуллари, бадиий таржимада эквивалентлик ва адекватлик масалалари, бадиий таржимада маънавий билимларнинг ўрни каби соф назарий маса-